

ne praefiniatur tempus sine loco, vel locus sine tempore: vel etiam si tempus, & locus absigmentur, si provocatio sit ad pugnandum, non armis, sed pugnis, vel etiam, si praedicta concurrant, si provocatus, non accessit ad locum. Nec incurrit excommunicationem Principes, qui ad minima mala vitanda, vel ex alia justa causa, permittunt duellum: nec illi, qui locum ad duellum concedunt infidelibus: siquidem *Trid.* expressè dicit: *Inter Christianos*. Si verò concedat locum ad duellum ineundum inter Christianum, & infidelem, excommunicationem incurrit. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 39. n. 29. Lacr. lib. 3. p. 1. n. 856.* Consultentes duellum, non aliter incurrit excommunicationem, nisi verè in duellum suo consilio infuanti. Secus si jam erat alius absolutè determinatus ad duellandum, vel si quis consulat duellum cum minori damno; v. g. ei qui volebat in duello contrarium occidere, consulat, quod solum usque ad vulnerationem, vel mutilationem pugnet: nam cum consulens minus malum non peccet, consequenter non incurret duellantium poenas. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 11. n. 15.* Imò excusari ab his poenis consulente duellum, qui ante duellum, vel saltem ante provocationem ad illud, efficaciter revocavit consilium faciendo, quantum potuit, ne provocatio sequeretur, tenent *Bonacin. de Execom. D. 2. q. 6. p. 1. n. 35. Diana, Pereg. Pignat. Lacr. lib. 3. p. 1. n. 852.* Similiter non incurrit, qui approbant duellum suo nomine factum. Incurrit tamen ille, qui non impedivit duellum, cum posset, etiam si pugna non sequatur, quando per ipsum non stetit, quominus iniretur. *Ex Constit. Gregor. XIII.* Spectatores solum quando ex proposito, vel data opera hoc faciunt, quasi duellum approbando incurrit poenas *Trid.* Secus Sacerdotes, si ibi sint, ut audiant confessionem illorum: nec Medici, vel Chirurgi, qui ibi assunt, ut medeantur vulneratis: nec illi, qui per transitum sistant, ut obiter videant: vel si ex occulto duellum, quis aspiciat, non enim est propriè spectator, nec sua praesentia coonestat duellum: vel si aliqui solum ex curiositate, vel casu spectent, vel animo impediendi. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 39. n. 31. Lacr. lib. 3. p. 1. ex n. 858.* Ab hac excommunicatione potest absolvi Episcopus, si delictum sit occultum, & non deductum ad forum contentiosum. *Ex Trid. sess. 24. de Reform. c. 6.* Et quilibet Confessarius virtute Bullae

Cruciatae, & Mendicantes ex suis privilegijs ex declaratione *Clem. VIII.* qui ab hoc beneficio exceptit Italos extra Urbem commorantes. *Lacr. l. 3. p. 1. num. 861.* In nostra Hispania novissime declaratum est, quod rixa facta, etiam post aliquod tempus elapsum in campo, vel loco occulto; pro duello habeatur, & arbitrio Judicis relinquitur moderare poenam.

178 Clerici ineuntes duellum (de quibus specialius loquitur praefens Rubrica) Jure Canonico antiquo *in c. 1. b. t.* sive ipsi provocaverint, sive provocati acceptent, sunt deponendi, vel perpetuò suspendendi, per sententiam Judicis, ab officio, & beneficio, ut Interpretes dictum text. intelligant. Sitamen mors, vel mutilatio non esset secuta, poterat Episcopus in suspensione dispensare. *Gloss. in c. 1. b. t. V. D. pronendus.* Si Clericus in duello pugnas, per se, vel per alium occidat, vel mutilet, irregularis fit. *c. fin. b. t.* in qua irregularitate nequit dispensare Episcopus. Praterè: *Pius IV. ann. 1560.* statuit in Clericum pugnantem in duello privationem beneficiorum, & inhabilitatem ad illa. Denique, Clericus in duello pugnas punitur poenis statuis in alios pugnantes Jure novo *Trid.* nam cum delictum Clericorum duellantium gravius sit, quam Laicorum, non debent poenae in ipsos esse leviores. *Sanch. in Dec. L. 2. cap. 29. Suar. de Cens. D. 31. sect. 4.* Ex praedictis poenis absque ulla sententia, etiam criminis declaratoria, incurritur illae, quae nullo jure quaesito privante: ut excommunicatio, interdictum, irregularitas, & probabiliter, etiam inhabilitas ad beneficia obtinenda: quia cum sint latae sententiae statim ligant. Illae verò, quae jure jam quaesito privant, ut privatio beneficiorum, quae jam obtinentur, amissio jurisdictionis, confiscatio bonorum, amissio dominij loci concessi ad duellandum, &c. indigent, ut incurrantur, sententia declaratoria criminis: si quidem valde durum, & difficile est, reum obligare, eas in se ipso exequi. *Sanch. in Decal. L. 2. cap. 3. n. 32. Iacovis, lib. 3. p. 1. n. 862.* Ut sepultura Ecclesiastica privetur occumbens in duello, non requiritur sententia condemnatoria, ut deducitur ex *Trid. sess. 25. de Ref. cap. 19.* ubi utitur verbo: *Careat.* Et *Clem. VIII.* in *Constitut. Illius vices*, dicit: *Sepultura privatus esse volumus.* *Pignat. t. 9. conf. 88. n. 84.* imò nec sententia declaratoria

ria criminis opus est, ut quis privetur sepultura Ecclesiastica, quando est notorium, reum in duello commissio contra *Trident.* & *Constitutiones Apostolicas* esse occisum, Teste ipsius Ecclesiae usu. *Pignat. t. 9. conf. 88. n. 162.* Si verò non sit notorium, ad Episcopum, vel ejus Vicarium casum referri oportet, ut hic, si plene probetur duellum, saltem summarie, reum condemnet ad privationem sepulturae, & suffragiorum Ecclesiae, si tamen haec probatio nequeat haberi adhibitis diligentis debitis, poterit in loco sepeliri, secreto tamen, & sine pompa. *Pignat. t. 9. conf. 88. n. 162.* Si tamen longè absit Ordinarius, potest Parochus defunctum in duello, quando delictum non est notorium, sepelire, & postea Ordinarius, publicato crimine, possit in ejus poenam praecipere exhumari cadaver. *Lacr. lib. 3. p. 1. n. 863.* Occumbens in duello privato datus poenitentiae signis, ex consuetudine solet in loco sacro sepeliri. Si verò in duello publico decedat, ei denegatur sepultura Ecclesiastica, ut patet ex *Ritualibus Rom. edito jussu Pauli V. in Titul. de Exequijs*, ibi: *Negatur sepultura Ecclesiastica morientibus in duello, etiam si ante obitum dederint signa poenitentiae.* Aliàs numquam, vel raro huic poenae locus esset, cum plerumque vulnerati, si aliquantulum supervivant, aliqua dent signa poenitentiae. *Gonzal. in c. fin. b. t. n. 10. Pignat. t. 9. conf. 88. n. 166.* Si verò vulnere accepto in duello post unum, vel alterum diem, duellans obiisset, poenitens tamen, & à peccatis absolutus, cum non in ipso conspectu decesset, de quo loquuntur Constitutiones Apostolicae, & *Trid.* non est talis à sepultura Ecclesiastica excludendus, ut tenent *Trullench de Jur. Paroch. cap. 9. dub. 7. n. 7. Lexan. t. 2. V. Duellum, n. 14. Diana, Lacr. lib. 3. p. 1. n. 884.* contra *Thom. Hurt. t. 2. tr. ult. ref. 5. §. 6. num. 196. Pignat. t. 9. conf. 88. n. 164.* Qui mortuum in duello sepeliunt in loco sacro non excommunicantur, cum nullibi haec poena statuta inveniat.

TIT. XV.

De Sagitarijs.

179 Christiani, quando bellum iustum est, possunt quibuscumque armis, & modis bellum ge-

rere. *c. 2. 27. q. 2.* atque adeò per sagittarios, hoc est, per eos qui ex arcibus simul, & semel plures sagittas in hostem dexterè jacere sciunt, & per ballistarios, id est, per eos, qui strage plurium hostium, ex ballistis, seu catapultis saxa in hostes mittunt. Sed cum hodie praedictorum usus jam defecerit, & in eorum locum tormentarij, & bombardarij successerint, qui glandes, globos plumbeos, pilas ferreas, vel lapideas ex tormentis, & alijs machinis bellicis in hostes ejaculant, eorum usus in bello iusto, etiam inter Christianos inito, licet, dum non exerceatur incantationibus, aut alijs malis artibus. Praedicta tamen arte nequeant uti Christiani pro hostibus Christiani nominis contra fideles, & Catholicos sub anathematis poena. *c. un. b. t.* & quidem talis excommunicatio est latae sententiae, & reservata Pontifici. Nec item possunt fideles dictam artem ballistarum, vel tormentariam Infideles docere; *arg. c. 6. de Judaeis.*

TIT. XVI.

De Adulterijs, & stupro.

180 Adulterium, de quo prima pars praefentis Rubricae, licet aliquando sumatur latè pro quacumque conjunctione carnali non conjugali. *c. 4. 32. q. 4.* tamen propriè est violatio alieni thori: vel fidei, & thori conjugalis, ex *D. Aug. de Bon. Conjug. cap. 4.* & dicitur adulterium, quia adulter praeter suam ad alteram accedit. *cap. 15. 32. q. 5. L. 1. tit. 17. p. 7.* ibi: *Adulterio es verro, que ome face à sabiendas, y haciendo con muger casada, d' desposada (de praesenti) con otro: è tomò este nome de dos palabras de latin: alter, y thorus, que quiere tanto decir, como ome, que va, è fue al lecho de otro. Potestque committi, vel à marito alieno cum soluta, vel e contra ab uxore aliena cum soluto, & dicitur adulterium simplex, vel unilaterale, vel potest committi à marito alieno cum aliena uxore, ac proinde bilaterale dicitur, estque duplex adulterium: & cum utroque modo fides conjugalis violetur, utrumque est verè, & propriè adulterium. *c. 15. §. 16. 32. q. 5.* Adulterium autem bilaterale seu duplex gravius est, siquidem non tantum laedit adulter propriæ uxoris fidem, sed etiam alterius mariti jus, & aliquando, etiam liberorum. Siquidem fi-*

filius ex adulterio natus percipit alimenta, & postea legitimam à patre putativo cum præiudicio legitimorum. In adulterio duplex invenitur malitia, una luxurie, quia vir extra conjugium accedit ad foemina: alia iniustitiæ, quia læditur jus, quod ad se invicem conjuges habent, obligans ad carnem suam cum alio non dividendam. *D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8.* & licet maritus in adulterium consentiat adhuc manet adulterij malitia, licet maritus tunc non possit actionem pro tali injuria instituere. Deo enim Authori naturæ inferitur injuria, etiam marito consentiente, cum Deus utrumque conjugem indissolubili vinculo adstringit, imò & ipsi matrimonio inferitur injuria. Hinc est damnata ab *Innoc. XI. hæc propositio, quæ est. 50. Copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium, ideòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.* Qui ad sponfam alterius accedit, licet peccatum iniustitiæ committat, non tamen ex propriè adulter; nisi sit sponfa de præsentibus, quæ verè conjux est. Ut communis habetur. Nec adulter est, qui accedit ad uxorem putativam alterius, quia non intercedit vinculum, quod adulterio violetur, licet pro adultero, quoad pœnas in jure habetur. *L. 13. §. 1. ff. ad Leg. Julian. de Adulter.*

181 Ex adulterio duplex actio oritur, alia Civilis, alia Criminalis. Civili potest innocens 1. agere ad divortium, seu separationem, quoad torum, & cohabitationem. *c. 5. de Divort. 2.* ad restitutionem dotis, seu donationis propter nuptias: nam hæc debet restitui innocenti cum omnibus, quæ nocenti attulit. *L. 8. §. 4. & 5. C. de Repud. c. 4. de Donat. inter. 3.* Maritus potest petere ab adultera, & adultero alimenta pro prole adulterina, imò uterque adulterans, nata prole, tenetur damna illata compensare, quantum fieri potest sine detrimento boni altioris, & causatione majoris mali: singuli adulterantes, si dubium sit, quis sit pater, secundum dubij proportionem tenentur restituere, & prolem alere; & quidem adulter ordinariè post annum tertium tenetur prolem alere, adultera, usque ad annum tertium inclusivè. *Lacroix L. 3. p. 2. ex n. 332.* Item liberi legitimi possunt petere exclusionem filij adulterini à successione in bonis paternis, & suo modo etiam à maternis. Etiam actione criminali potest adversus adulterum agi, non ad interesse,

sed ad publicam vindictam, ut pœna legitima ipsi infligatur: & quidem in Lege veteri pœna adulterij erat mors per lapidationem infligenda. *Joann. 8. v. 5. ibi: In Lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare.* Jure Civili prius erat deportatio, vel exilium. *L. 5. ff. de Quest. postea à Constantino in L. 30. C. ad Leg. Jul. de Adult.* pœna gladij fuit statuta, quam pœnam, quoad foeminas ob sexus fragilitatem ad verberationem, & detractionem in Monasterium reduxit *Justin. in Auth. Sed hodie. C. ad Leg. Jul. de Adulter.* ferè idem fuit statutum à *R. N. Alph. in L. 15. tit. 17. p. 7.* sed hodie hæc dispositio cœciat, & pœna utriusque adulteri est aequalis, scilicet utriusque mors. *L. 1. tit. 7. lib. 4. For. Leg. L. 1. tit. 20. lib. 8. R. C. & ibid. Acedo. num. 5. & notat Greg. Lop. in d. L. 15. V. Morir.*

182 Jure Canonico Laici adulteri olim excommunicabantur. *c. 6. h. t. adulteræ tamen, si mariti volebant eas recipere, perpetuò detrucebantur in Monasterium ad agendam pœnitentiam. c. 19. de Convers. Conjugat.* Sed hodie regularitèr Judicij seculari relinquunt adulterorum punitio. Si Clericus tantum diffamatus est, vel suspectus de adulterio, ei indicitur purgatio Canonica, in qua si defecerit, est suspendendus ab officio. *c. 5. h. t.* Si est convictus, vel confessus in judicio debet suspendi ab officio, & beneficio, & ad poenitentiam agendam detruendus est in Monasterium toto vitæ tempore. *c. 10. & 11. D. 81.* Hodie pœna carceris, vel pecuniaria solet imponi, exoleta jam tali detractione, & si forè in adulterio, vel stupro deprehensus à marito, patre, filio, vel fratre foemina percussus, si incontinenti hoc fiat, non incurrit sic percussus excommunicationem Canonis, quia non suadente diabolo, sed doloris vehementia impellente creditur percussisse; licet talis percussio peccaminosa sit. *c. 3. de Sent. excom. Nav. in Man. cap. 27. num. 4. §. 7. 84. Covarrub. de Sponsal. part. 2. cap. 7. num. 12.* Maritus, qui uxorem: pater, qui filiam adulteram in adulterio deprehendit, impunè occidit, quoad forum externum: siquidem Leges tale delictum non puniunt. *L. 20. L. 24. ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* quod etiam in nostra Hispania servatur. *L. 13. L. 14. tit. 17. p. 7. L. 3. tit. 20. lib. 8. R. C. L. 4. tit. 23. lib. 8. R. C.* Quoad forum tamen internum sic occidens læthalitèr peccat: nam Ecclesia non alium gladium ha-

haber, quam spiritualem, & quidem non ad occidendum, sed ad vivificandum. *c. 6. 33. q. 2. D. Thom. in 4. D. 37. q. 2. art. 1.* Hinc *Alex. VII.* hanc propositioem, quæ est 19. damnavit: *Non peccat maritus occidens propria autoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Potest tamen eam occidere tanquam Minister Justitiæ, si ipsi à justitiâ hæc facultas committatur, ut in Hispania committitur in *L. 1. tit. 20. lib. 8. R. C.* ibi: *Si muger casada ficere adulterio, ella, y el adulterador ambos sean en poder del marido, y faga de ellos lo que quisiere; y de quanto ban ansi, que no pueda matar al uno, y dexar al otro: pero si hijos derechos buciereen ambos, ò el uno de ellos, beveden sus bienes; y si por ventura la muger no fue en culpa, y fuere forzada, no haya pena.* Et in *L. 5. tit. 20. lib. 8. R. C.* additur: *El marido que matare por su propria autoridad al adultero, y à la adultera, aunque los tome en fragante delito, y sea sustanciado becha la muerte, no gane la dote, ni los bienes del que matare; salvo si los matare, ò condenare por autoridad de nuestra justitia, que en tal caso mandamos, que se guarde la Ley del Fuero, que en este caso dispone, que es la Ley primera de este titulo.* Et *ibid. Acedo.* Adulterium, quod sub matrimonij specie committitur, & dicitur polygamia, quando scilicet conjugatus, adhuc ejus conjuge vivente, secundas nuptias scienter contrahit, ob gravissimam irreverentiam Sacramento illatam gravius punitur: & quidem in nostra Hispania, hoc delictum ad Inquisitores pertinet, & quidem privativè, ita ut non solum Judices Laici, sed etiam Ecclesiastici excludantur. Hujus quidem criminis rei ducuntur in publicum suggestum, ubi abjurant de levi, mitra infami eorum capiti imposita. Hispanè: *Coroza*, & fustibus caduntur, & ad trimes per quinquennium damnantur. *Sousa in Aphor. Inquis. L. 1. cap. 2. n. 7. Carena, & alij. Vid. l. fin. tit. 17. p. 7. L. 8. tit. 20. lib. 8. R. C.*

183 Ad accusandum criminalitèr adulterium, ante omnes, admittitur maritus innocens adultera. Illius enim maximè interest, fidem conjugalem sibi servari, ac proinde præfertur etiam patri adulteræ, etiam si hic in accusando præveniat. *L. 2. §. 8. ff. ad Leg. Jul. de Adult.* nisi pater maritum infamiam arguat, aut doceat colludere magis cum uxore, quam ex animo accusare: nam tunc pater marito præfertur. Si maritus nolit, vel omit-

Tom. II.

tat accusare adulteram, pater adultera admittitur ad eam accusandam: post patrem ceteri cognati adultera admittuntur, scilicet frater, patruus, avunculus, & alij, quos verus dolor ad accusandum impellit. *L. 30. C. ad Leg. Jul. de Adult. L. 2. tit. 17. p. 7.* Hodie tamen in nostra Hispania solum admittitur maritus ad accusandum uxoris adulterium. *L. 2. tit. 19. lib. 8. R. C.* & nullus alius, etiam data negligentia mariti: & etiam si adulterium esset mixtum cum incestu, ut ex generalitate Jurium deducit. *Greg. Lop. in L. 2. tit. 17. p. 7. V. Tan negligente.* Et licet olim factò divortio, quilibet de populo poterat adulteram accusare ob mariti, vel parentum negligentiam. *L. 3. tit. 17. p. 7.* Hodie vero nec factò divortio, nec etiam mortuo marito, aliquis admittitur ad adulterium accusandum: *sut ex d. L. 2. tit. 19. lib. 8. R. C.* tenent *Greg. Lop. in L. 3. tit. 17. p. 7. Acedo. in L. 1. tit. 20. lib. 8. R. C. n. 6.* Maritus tamen, quando accusat adulteram, debet etiam, & adulterum accusare, si uterque vivat: ac proinde, vel utrumque, vel nullum debet accusare. *L. 2. tit. 20. lib. 8. R. C.* de Jure Civili uxor non potest criminalitèr maritum accusare. *L. 1. C. ad Leg. Jul. de Adulter. L. 1. tit. 17. p. 7.* Siquidem in uxore adultera gravius est adulterium, quam in marito ob incertitudinem prolis, & suppositionem alieni parvuli. Deinde: quia uxor majorem reverentiam debet marito, tanquam suo capiti, quam maritus uxori. *Covar. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 5. Sanchez de Matrim. lib. 10. D. 8. n. 33.*

184 De Jure Canonico etiam uxor ad accusandum adulterum admittitur. *C. fin. 32. q. 5. L. 1. in fin. tit. 17. p. 7.* *Eso fue establecido por las Leyes antiguas, como quier, que segun el juicio de Santa Iglesia non seria assi.* Et deprehensi in adulterio non debent ad imparia judicari, quoad debitum reddendum, quoad divortium, & quoad accusationem. *Gloss. in c. 4. 32. q. 1. V. Ad imparia. Farin. Prax. Crim. q. 141. n. 105. & alij.* Maritus, ut talis potest adulteram accusare intra 60. dies utiles à tempore matrimonij per divortium soluti computando: Patri adulteræ idem tempus 60. dierum conceditur: sed ipsi non currit, marito accusante: quod si uterque accusare intra hoc tempus omitterit, uniusque hoc tempus currit. *L. 4. ff. ad Leg. Jul. de Adult.* Elapsis 60. diebus, etiam extranei admittuntur intra quatuor menses utiles, & tunc possunt

Gg ad-

admitti, maritus, & pater, si suo tempore omiserunt; sed tantum tanquam extranei. L. 4. §. 1. L. 11. §. 6. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Elapso tamen quinquennio, & quidem continuo computando, à tempore commissi criminis jure specialii, non est locus hujus criminis accusationi: sicut nec stupri, lenocinij, & aliorum Legis Jul. L. 5. C. ad Leg. Jul. L. 4. tit. 17. p. 7. licet alia crimina solum 20. annis extinguantur. L. 12. ad L. Cornel. de Fals. Gonz. in c. 4. b. t. n. 3. & alij com. Possunt acculari tam adulter, quam adultera, dummodo adulterium sit commissum per dolum, quia sine eo adulterium non committitur. L. 43. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Si mulier conjugata sit publica meretrix, licet de rigore, ut rea adulterij possit acculari, & puniri. L. 13. §. 2. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Hodie tamen in praxi non solet acculari, vel puniri tanquam adulter, accedens ad meretricem, etiam conjugatam. Etiam possunt acculari, qui cooperantur adulterio; v. g. facientes questum ex adulterio, exercentes lenocinium, prostituentes uxores suas. L. 29. §. 3. ff. ad Leg. Jul. de Adult. præbentes domum scienter ad adulterium. L. 8. ff. eodem. In nostra Hispania mariti contentiones suarum, uxorum adulteria puniuntur, sicut lenones. Hispanæ: Alcabuets, ò Rufianes. L. fin. tit. 20. lib. 8. R. C. ibi: Que es por la primera vez verguenza publica, y diez años de galeras; y por la segunda cien azotes, y galeras perpetuas.

185. Quando tantum agitur civiliter ex adulterio ad divortium, solus Judex Ecclesiasticus de eo cognoscit: quia cum agatur de solvenda obligatione, quoad cohabitandum, resultantem ex Sacramento matrimonij, censetur causa spiritualis. c. 3. c. 4. de Divort. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 6. num. 8. Sanch. de Matr. L. 10. D. 8. n. 15. Si criminaliter ad penam sanguinis agatur, solus Judex secularis cognoscit: siquidem Ecclesiasticus causas sanguinis tractare non potest. c. 9. Ne Clerici, vel Monach. quoad alias penas, adulterium, quia injuriam infert Sacramento matrimonij est mixti fori. c. 1. de Offic. Ordin. & datur locus præventioni inter Ecclesiasticum, & secularem. Clar. §. fin. q. 37. n. 3. & alij com. si de restitutione dotis, vel donationis propter nuptias principaliter agatur, solum secularis cognoscit, quia est causa profana. Si de his agatur incidenter, potest cognoscere etiam Ecclesiasticus, ut

de causa accessoria divortio. c. 3. de Donat. inter. Potest quis simul agere criminaliter ad vindictam publicam ob adulterium, & civiliter, ad interesse particulare restitutionis dotis, vel donationis propter nuptias, vel compensationis damni: at verò non æquè principaliter, quia actio criminalis, ut dignior non potest æquè principaliter cum civili cumulari; sed ita ut actor criminaliter agens accessorie possit interesse particulare petere. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 8. n. 19. & potest etiam finito judicio criminali intentari actio civilis ad interesse, vel è contra; arg. L. am. C. Quando civilis actio. Non tamen potest finito judicio criminali, quoad publicam vindictam intentari, quoad divortium, vel è contra: quia causa divortij non est purè civilis, sed etiam est criminalis ad vindictam privatam tendens. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 8. n. 19. Adulterium potest probari, si filius nascatur ex muliere, de cujus marito constat fuisse absentem ultra annum, vel esse impotentem ad coitum. Et cum hoc delictum, sine testibus, & in locis secretis fiat, ac proinde sit difficilis probationis, sufficienti præsumptione, si violentæ sint, & vehementes, que scilicet oriuntur ex actibus, & indicijis proximis delicto, & cum eo regulariter conjunctis. Nam tunc jam habetur, ea moralis certitudo delicti, que attenda ejus qualitate haberi potest, ac proinde nullum restat morale periculum dammandi innocentem. c. 4. b. t. Menoch. de Præsumpt. L. 1. q. 58. n. 3. Mascard. de Probat. concl. 57. num. 6. Sanch. de Matr. L. 10. D. 12. Tales præsumptiones sunt, si solus lecto jacere visus est, vel si in locis secretis, & latebris, ad hoc commodis, & horis electis soli reperiantur, quando mulier alias suspecta est. c. 12. de Præsumpt. L. 11. L. 12. tit. 17. p. 7. judicate tamen, quamnam præsumptiones sunt hic, & nunc vehementes, & sufficientes ad penam ordinariam, arbitrio Judicis relinquuntur. Et quamvis adulterium plene non possit probari, attamen conjectura, & præsumptiones violentæ, quibus probandum est, plene probanda sunt per testes non singulares, sed omni exceptione majores. Et quidem viro suspicanti uxoris adulterium, licitum est, illam observare cum testibus idoneis, ut eam de adulterio convincat; quia hoc non est ejus peccato cooperari: (hoc enim non licet) sed uti ejus malitia ad proprium

prium commodum. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 12. n. 51. & 52. Si mulier discedat à marito, & adhæreat viro de incontinentia diffamato, vel suspecto, eique cohabitet, vel si invito, aut infcio marito per noctes in domo viri suspecti, vel literæ amatorie inhonestam consuetudinem declarent, vel ipsa eam consuetudinem, & amicitiam jactet, vel si absente, vel ignorante marito, à juvenibus clam, & noctu frequentetur; vel si vir, & mulier in loco abdito soli inveniantur se mutuo osculantes, & amplexantes, & in alijs casibus similibus, si alia non concurrant adminicula; licet possit agi ad divortium, & ad penam extraordinariam, non tamen ad ordinariam adulterij, nisi reus adulterium in judicio sit confessus: ne forte contingat, innocentem sine sufficiente probatione condemnari. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 12. ex num. 46.

186. Si uxor est violentè oppressa per vim præciam, & absolutam: vel si ab alio viro, credens inculpabiliter esse suum maritum, cognita fuit: vel si nubilialino viro, putans probabiliter maritum suum esse mortuum; cum tunc non detur culpa, nec datur adulterij pena. L. 13. §. 7. L. 39. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Si per gravem metum sit cognita, pena extraordinaria, non ordinaria puniatur: quia & si metus non tollat, minuit tamen voluntarium, & adulterium sine dolo malo, à quo excusat metus, non committitur in ordine ad penam ordinariam. L. 43. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Si uterque conjux adulterium commisit, crimen per crimine compensatur, quoad restitutionem dotis, vel donationis propter nuptias, imò & quoad divortium, quod neque petere potest. c. 6. c. fin. b. t. Secus se habet, quoad vindictam publicam: nam uterque puniri potest. Siquidem per alterius adulterium Republicæ non satisfit, imò gravius offenditur. Covarr. de Sponsal. p. 2. cap. 3. §. 6. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 8. n. 36. Barb. in c. 6. b. t. n. 5. Gonz. in C. fin. eod. Non habetur in foro externo pro adultero, qui accedit ad solutam, credens esse conjugatam, quia magis factum, quam animus attenditur: secus est in foro interno. Siquis accedat ad mulierem alteri nulliter conjugatam, quia matrimonium fuit invalidum ob constantem conjuguitatem; v. g. adhuc uterque delinquens subiacet penis adulterorum, ut pro nostra Hispania est decisum in L. 4.

tit. 20. lib. 8. R. C. Si verò quis accedat ad conjugatam credens esse solutam; ab adulterij pena excusatur, cum sine dolo malo, à quo excusat ignorantia, adulterium non committatur. L. 43. ff. ad Leg. Jul. de Adult. L. 5. tit. 17. p. 7. Azor, p. 3. L. 3. c. 8. not. 8. Far. Prax. Crim. q. 141. n. 97. & alij contra Diaz, Præf. Crim. Canon. c. 85. V. Adulter. n. 5. Qui in effectu cum aliena uxore non committetur, licet ad actus valde propinquis perveniat pena extraordinaria carceris, vel fustigationis, vel alia simili punietur, non tamen pena ordinaria adulterij: siquidem tunc cessat confusio sanguinis, & incertitudo prolis, quæ causam penæ ordinariæ statuendæ dederunt; præterquamquod conatus ad delictum generali consuetudine non punitur pena ordinariæ delicti, quamvis valde proximus sit delicto, nisi specialiter hoc in Lege notetur. Clar. §. fin. q. 92. n. 1. & alij.

187. Stuprum, de quo secunda pars præsentis Rubricæ proprie est illicita virginis defloratio, non præcedente pacto conjugali. c. 2. §. Cum ergo, 36. q. 1. D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 6. late tamen sumitur pro quolibet illicito concubitu cum virgine, vel vidua honestè vivente: imò etiam cum puero. L. 34. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Stuprum est triplex: aliud est violentum absolutè: quando, scilicet, virgo invita, id est retinens manibus, & pedibus, imò, & clamore implorans auxilium, per vim præciam opprimitur. Aliud voluntarium, quando ipsa virgo in sui deflorationem consentit. Aliud denique est violentum secundum quid, quando, scilicet, per metum, dolum, vel fraudem virgo stupratur. Quando omnino voluntarium est stuprum non habet novam malitiam supra simplicem fornicationem, ac proinde non est necessè hanc circumstantiam in confessione declarare: nam nec virgini fit injuria, quia volenti, & consentienti injuria non fit. L. 145. ff. de Regul. jur. c. 27. eod. in 6. nec parentibus, quia in ejus defloratione non violatur Patria potestas, sicut violatur per raptum. Et quidem ipsa habet usum sui corporis, & membrorum independentem à Patria potestate, non minus, ac si corrupta esset. Sanchez de Matr. lib. 7. D. 14. n. 5. & alij com. contra Sylv. Azor, Tolet. & alios. Quando stuprum per violentiam, metum, dolum, vel fraudem fit, in eo committitur injustitia, auferendo violentè à femina virginatatem, cujus circumstantia in con-

fessione declaranda est. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 14. n. 7.* Stuprum vi præcisa completè committitur poena capitali plectitur. Quando stuprum non est completum, nec virgo in effectu deflorata, licet ad actum proximum vi adhibita pervenisset stuprator, solum deportatione, vel fastigatione punitur. *L. 1. §. fin. ff. de Extraord. Grimin.* Si puella blanditijs, promissionibus, muneribus, vel alijs fraudibus, vel fallacijs in sui deflorationem consentit, tunc stuprator non punitur poena ordinaria mortis: alias ferè semper capitalis poena stupratori esset infingenda, cum ferè nunquam tales promissiones, & persuasiones desinit. *Sic cum alijs Thomas Sanchez de Matrim. lib. 7. D. 14. n. 8.* Quando in stupro nulla vis intervenit, si stuprator sit vilis conditionis, verberatur, & relegatur. Si honestè sit conditionis, publicatur media pars bonorum ejus. *§. 4. Inst. de Public. iudicij.* Si servus ejus Dominam corrumpebat, ipse comburebatur. *L. un. C. de Mulieribus, qua se propr. sero.* Idem in nostra Hispania disponitur in *L. 2. tit. 19. p. 7.* Sed hodie generali consuetudine, & praxi hujus poenæ loco servatur poena Juris Canonici obligantis stupratorem contrahere cum stuprata, vel eam dotare. *c. 1. b. t. ut ex Gum. in L. 80. Taur. & Julio Claro assert. Gonz. in c. 2. b. t. n. 6.* Qui aliquam foeminam veste meretricia indutam defloravit, non est ut stuprator condemnandus, siquidem deest propositum, & animus foeminam honestam corrumpendi, quod ad stuprum requiritur. *L. 15. §. 15. ff. de Injur.* Deinde requiritur, quod delictum sit consummatum: conatus tamen solum poena extraordinaria punitur, etiam si ad actum proximum pervenerit, nisi ubi aliud expressè disponitur. Clericus stuprator puellam dotare tenetur. *c. 1. b. t. & olim ab officio deponere. c. 44. 2. q. 7.* Hodie præter præstationem dotis, punitur, vel incarceratione, vel depositione, vel suspensione, vel alia poena arbitraria: Et si vi stuprum fiat, perpetuo carceri Clericus Mancipatur loco poenæ capitalis, quæ Laicis infligitur. *Mench. de Arbitr. cas. 88. n. 6. Farin. Prax. Crim. q. 147. n. 65.* Laicus stuprator, Jure Canonico attentio, tenetur ducere stupratam, vel eam dotare: nam licet utrumque simul, & copulative jungatur in *Cl. 1. b. t.* Consuetudine tamen inductum est, ut hodie conjunctiva in disjunctivam resolvatur; *arg. L. 53. ff.*

de V. S. ac proinde hodie sufficit, vel eam ducere, vel si hoc nolit, eam juxta ejus qualitatem dotare. *Gonzal. in c. 2. b. t. n. 3. & 8. Gomez in L. 8. Taur. n. 6. Barb. & alij.* Non tamen tenetur stupratorite sententiam condemnatoriam, vel stupratam ducere, vel eam dotare, si aliunde repasavit damnum stupro illatum, ita ut ipsa æquè bene nubat, ac si corrupta non esset. *Covarrub. de Sponsal. p. 2. cap. 6. §. 8. n. 26.* post sententiam tamen condemnatoriam, statim eam dotare tenetur stuprator, etiam non spectato tempore nuptiarum, & potest stuprata, si non nubat, jus transmittere ad hæredes. Si verò stuprator de pretio convenit cum puella, ante, vel post concubitum, vel de poena transigit, solum ad hoc tenetur, licet alias uterque possit à Judice ob delictum puniri. *Clar. §. fin. q. 58. n. 14.* Virgo corrupta, non solum, quando est superioris conditionis, quoad nobilitatem, & divitias: sed etiam si sit æqualis conditionis cum stupratore, non tenetur nubere stupratori, etiam si hic in satisfactionem matrimonium offerat, sed potest augmentum dotis petere, ne privetur libertate, quam habuit ante stuprationem nubendi cui velit. Et etiam si puella, & ejus pater in matrimonium consentiant, non tenetur stuprator ad illud incedendum, sed tunc est apud ipsum electio, an contrahere, vel dotare velit, quod si non possit pecunia, vel dote compensare damnum stupro illatum, adhuc non tenetur eam ducere, si puella sit longè inferioris conditionis. Si quidem nequit obligari, tale damnum reparare cum majori damno propriis tunc sufficet, si compensare damnum procurer meliori modo, quo possit. *Lugo de Just. & Jur. D. 12. sect. 1. num. 18. Less. eod. lib. 2. cap. 10. n. 13.* Quando puella consentit in sui violationem sub promissione serua, quam ipsi fecit stuprator de ducenda ea in uxorem, tenetur determinatè stuprator eam ducere, nec habet locum alternatio. Si vero promissio sit ficta, satisfaciatur saltem in foro conscientie, si reparat pecunia, vel dote, damnum stupro illatum. Si stuprator non possit stupratam ducere, quia Ordine Sacro, vel alio matrimonio sit ligatus, tunc determinatè tenetur eam dotare. Similiter tenetur determinatè dotare, quando puella ex justa causa non vult stupratori nubere, vel parentes ejus eam ipsi nolint dare. *Gom. in L. 80. Taur. n. 6. Barb. & Gonz. in c. 1. b. t. n. 7.*

188 Stuprator, qui nullam injuriam, nec damnum aliquid in re, & effectu causavit suo stupro, ad nihil tenetur. Sicque nec ad contrahendum matrimonium, nec ad dorem constituendam tenetur stuprator. 1. Si foemina sponte, & sine vi, vel fraude in sui violationem consentit: nam consentienti non fit injuria. *L. 145. ff. de Regul. jur. c. 27. eod. in 6.* Nisi ipse postea ejus fragilitatem publicando, diffamaverit eam: nam tunc damnum reparare tenetur. *Mol. de Just. tr. 3. D. 104. n. 13. Laym. L. 3. tr. 3. p. 3. c. 13.* Consentiente puella in stuprum, nihil est restituendum ejus patri, etiam si hac causa dorem auxisset: quia ipsa est suæ virginitatis Domina, & etiam invito patre potest nubere cui velit, etiam si inferioris esset conditionis. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 14. n. 11. Soto de Just. & Jur. L. 4. q. 7. art. 1. ad 2. Suar. Mol. Vazq. & alij, contra D. Anton. p. 2. tit. 5. c. 6. Bernard. Diaz. Prax. Canon. cap. 83. Gutier. & alius: 2.* Si etiam post damnum vi, vel fraude causatum ipsa foemina stuprata, etiam sine consensu patris stupratori remittat obligationem. *Lugo de Just. & Jur. tom. 1. D. 12. sect. 1. n. 9. & 10. Less. eod. lib. 2. cap. 10. n. 9. & 19. Vazq. & alij. 3.* Si ipsa etiam post deflorationem inveniat maritum ejusdem conditionis, ac si non esset corrupta: quia stuprum, etiam ipsi marito fuit occultum: tunc enim in re nullum damnum passa est mulier. 4. Si mulier jam erat inhonestæ vitæ: nam huic nullum damnum fit: vel si ab alio erat jam corrupta: secus est si habebatur publicè pro virgine, licet verè corrupta esset: nam tunc eam per vim cognoscens, & diffamans arbitrio Judicis satisfacere tenetur. Qui metu gravi injustè incussio stupravit virginem, tenetur eam ducere, vel dotare: quia injuriam, & damnum illatum hoc modo reparare debet: si vero stuprator jussè incutiat metum; v. g. dicendo, quod eam accusabit apud Judicem, vel patrem, quando hoc jussè fit, non tenetur ad restitutionem. Similiter non tenetur, ducere, vel dotare stuprator, qui blanditijs, precibus, vel muneribus puellam ad concubitum induxit, quia tunc voluntariè ipsa consentit: nisi preces adhibita sint à persona, cui magnam reverentiam debeat foemina; v. g. à Principe, vel habeant metum admixtum. *Molin. de Just. & Jur. tr. 3. D. 106. Less. eod. lib. 2. cap. 10. n. 14. Lugo de Just. D. 12. sect. 1.*

189 Stuprum à Laico commissum est

mixti fori, ac proinde, tam à Judice Sæculari, quam Ecclesiastico puniri potest. *c. 2. b. t.* ubi Greg. præcipit Episcopo Si-pontino, quod Laicus, qui virginem stupravit excommunicetur, vel corporaliter castigetur, & in Monasterium detrudatur, si eam ducere in uxorem renuat: quod si eam matrimonio contrahat, ab omnibus poenis sententia comprehensis liberatur. Et idem est de sententia lata à Judice Sæculari, qui stupratorem in poenis corporalibus condemnat, casu quo non contrahat matrimonium. *Gonz. in c. 2. b. t. n. 6.* Si stuprator sit Clericus, solum à Judice Ecclesiastico punitur. Mulieri alienigenæ cognitam, & imprægnatam esse ab aliquo, incumbit probatio, ex eo quod asserit. Si nihil probet ipsi etiam cum juramento non creditur, quia uni testi non creditur. *c. 23. de Testib.* præcipue in causa propria. Et reus absolvitur, etiam si nihil probaverit. *c. fin. §. Sanè de Jur. Jur.* Si aliquid probet, non tamen quod sufficit ad plenam probationem, viro deferitur juramentum ad ejus innocentiam purgandam, & tali juramento standum est; *arg. c. 5. b. t.* stuprum, sicut, & simplex fornicatio ferè eisdem modis, præsumptionibus, & conjecturis, quibus adulterium probatur, & poterat aliquando probatio per inspectionem fieri. *c. 4. c. 5. 27. q. 1. c. 6. C. fin. de Frigid. c. 4. c. 14. de Probat. L. 3. tit. 8. p. 4.* Ad quod notandum est, quod quamvis virginitas juxta aliquos, consistat in quadam membranula; quæ est orificio vasis, & dicitur hymen, tamen plures hoc negant, & dicunt claustrum virgineum consistere in membranis carnis, illud constingentibus, ita arctè, ut appareat, esse quasi ligamentum cutaneum, ac proinde, quod virginitas amittitur per apertionem, seu distensionem partium, quæ vas foemineum claudunt. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 14. n. 1. Lessius, & alij cum Laer. L. 3. p. 1. n. 917.* Hac autem inspectio debet fieri per oblectricas, & majori decencia possibilibus. Si foemina, quæ sit honestæ famæ cognoscatur à viro, & hic fateatur se eam cognovisse, neget tamen eam esse virginem, vel etiam si asserat, esse virginem, neget, vi vel dolo esse corruptam: ipsa tamen è contra virginem esse, & vi, vel fraude cognitam fuisse asserat; cum pro puella ferè præsumptio, quod fuerit virgo, & seducta à stupratore, ideo ipsi probare suum intentum incumbit; quod si in probatione deficiat,

creditor puellæ etiam sine juramento: ac proinde stuprator condemnatur, ut eam ducat, vel dotet. Si verò constet, etiam per testes singulares, esse corruptam ab alio: vel saltem ipsa sit malæ famæ, & passim pro virgine non habeatur, ipsi etiam cum juramento non creditur: nam ejusmodi mulieres facile juramenti Religionem contemnunt. *Mascard. de Prob. concl. 1237. n. 6. Barb. in c. 1. b. t.*

190 Præter has duas species luxuriæ, de quibus expressè rubrica loquitur, agendum nobis est in præsentî, pro pleniori materiæ intelligentia, de cæteris luxuriæ speciebus, notando in omnibus, quod in re venerea non datur parvitas materiæ, ac proinde ex hoc capite nullum peccatum erit veniale, nisi fortè veniale evadat ex defectu advertentiæ, vel deliberationis. Fornicatio ergo, sic dicta à fornicibus, sub quibus Meretrices Romæ habitabant, & concubere solebant, teste Isidoro, lib. 10. de Origin. latè sumpta significat quemcumque concubitum extra matrimonium. c. 2. §. Cum ergo, 36. q. 1. Strictè significat coitum soluti à conjugio, & omni impedimento dirimente, cum soluta ab eisdem impedimentis, & sic comprehendit stuprum. Strictissimè est concubitus soluti cum scemina jam deflorata. Quod si absque consuetudine fiat, simplex fornicatio dicitur, si consuetudo accedat, dicitur concubinatus. c. 2. §. Cum ergo, 36. q. 1. Concubinatus tamen in Jure Civili significabat conjunctionem, & consuetudinem cum muliere soluta domi retenta, tanquam si esset uxor. In Jure Canonico, si quis cum soluta consuetudinem habeat, etiam si in domo eam non retineat, concubinaris appellatur. Aliquando in Jure Canonico dicitur concubina uxor de præsentî desponsata, cum minori tamen solemnitate. c. 4. & seqq. D. 34. Præterea Conc. Vien. in Cl. 3. de Hæreticis. Damnat, ut erroneam, & hæreticam propositionem dicentium: quod actus carnalis, cum ad hoc natura inclinet, peccatum non sit, maxime cum tentatur exercens. Et Innoc. XI. damnavit hanc propositionem, quæ est ordine 48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. Ac proinde dicendum est, fornicationem etiam simplicem, esse intrinsecè malam. & Jure Naturali, & Divino prohibitam, ut deducitur ex D. Matth.

15. v. 27. ex D. Paul. 1. ad Cor. 6. v. 9. & 18. ad Galat. 5. v. 19. Rom. 1. v. 18. c. 10. D. 88. D. Thom. 2. 2. q. 153. art. 5. & communiter tenent Doctores: Siquidem cum matrimonium sit institutum, & intentum ad rectam proles educationem, & huic fini in genere, & regulariter opponatur fornicatio, & vagus concubitus, cum frequentè malè hujusmodi proles educetur, licet in aliquo casu particulari, hoc inconveniens cessaret, hinc talis fornicatio censetur Jure Naturali prohibita, & intrinsecè mala: nec unquam fuit approbata fornicatio, sed ad summum tantum fuit permisa, vel tolerata. L. 13. §. 2. ff. ad Leg. Jul. de Adult. L. 1. & per tot. ff. de Concubin. ut hodie permittuntur lupanaria in aliquibus Regnis ad graviora vitanda peccata, & olim in nostra Hispania permittà videntur. Hodie tamen omnino prohibita sunt. L. fin. tit. 19. lib. 8. R. C. vel si Leges Civiles fornicationem approbarunt, illæ, quia peccatum fovent, sunt abrogatæ à Sacris Canonibus. c. 10. D. 88. c. 20. 27. q. 1. Cl. 3. de Hæret. Nec Olesas fuit justus fornicari in illis verbis Olesia 1. v. 2. Summe tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: nam solum jubetur sumere in uxorem mulierem, quæ antecederet erat fornicaria, ex qua habuit filios, legitimos quidem, & ex verò matrimonio, proclives tamen fornicationi. In confessione debet copula explicari: idè Alex. VII. hanc propositionem, quæ est 25. damnavit. Qui habuit copulam cum soluta satisfaciit confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem explicando copulam. Jure Civile nulla poena erat statuta fornicationi, nec concubinatu. L. 13. §. 2. ff. ad Leg. Jul. de Adult. L. 1. ff. de Concubin. Jure tamen Canonico non solum concubinatus, qui ob sui diurnitatem peccatum auget. c. fin. de Consuetud. c. 5. de eo, qui duxit. sed etiam simplex fornicatio punitur. Cujus animadvertio non solum in Clericos, sed etiam in Laicos, quia delictum est mixti fori, commendatur Ordinarij Ecclesiastico in Trid. sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 8. & hodie in utroque foro poena ferè est arbitraria. Menoch. de Arbitr. cas. 289. & alij com. In nostra Hispania poena concubinatus, etiam quando concubinae sunt Clericorum, vel Regularium, aliquando est pecuniaria, aliquando est exilij, & aliquando fustigationis pro varietate, gravitate, & duratione delicti. L. 1. & seqq.

tit. 19. lib. 8. R. C. Comercium Christiani cum muliere Judæa, vel infideli, vel è contra, licet simplex fornicatio sit, gravius tamen punitur, ex eo quod magna irreverentia, & injuria nomini Christiano inferatur, minori tamen, quam capitali poena plectitur. In nostra Hispania Judæus cum Christiana peccans punitur morte, secus si Maurus cum Christiana peccet, sed hodie hoc vix servatur. L. 9. tit. 24. L. fin. tit. 25. p. 7. & ibid. Greg. Lop.

191 Incestus est concubitus inter personas consanguineas, vel affines intra quartum gradum. c. 2. §. Cum ergo, 36. q. 1. lib. 1. tit. 18. p. 7. ibi: Incestus quies et tanto decit, como pecado, que es fecho contra castidad, è cae en este pecado el que yace à sabiendas con su pariente fasta el quarto grado, ò con su cuñada, que fuere muger de su pariente fasta en esse mesmo grado. Non tamen committit incestum, 1. Qui peccat cum consanguinea, vel affine in quinto, vel ulteriori gradu conjuncta; arg. c. 8. de Consang. & affin. 2. Qui cognovit duas foeminas inter se conjunctas tertio, vel ulteriori gradu cum affinitas ex copula illicita solum ad secundum gradum le extendat. Trident. sess. 14. de Reform. Matrim. cap. 4. ibid. Barbof. n. 12. Gutier. Q. Canon. cap. 23. n. 3. cum alijs. 3. Qui cognoscit consanguineam suæ sponsæ, quam nondum carnaliter cognoverat, quia adhuc non contraxerat cum ea foemina affinitatem. Covar. de Sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 4. 4. Qui delinquit cum cognata legali per adoptionem, vel arrogationem: quia hic non est consanguinitas. 5. Ex eadem ratione, qui rem habet cum cognata spiritali ex baptismo, vel confirmatione. Farinac. Prax. Crim. q. 149. Azor. p. 3. lib. 3. cap. 9. q. 4. & alij com. Incestum inter accedentes, & descendentes commissus morte punitur de Jure Civili. Eadem poena in aliquibus Provincijs infligitur incestui commissio cum sorore. Clericus incestum, præcipue cum adulterio committens, est deponendus, & beneficio privandus; arg. c. 10. & seqq. D. 81. Covar. de Sponsal. p. 2. cap. 6. §. 8. n. 3. Farinac. Prax. Crimin. q. 149. n. 34. Laicus qui incestus nuptias contraxit scienter, invalide contrahit, excommunicatur ipso facto. Cl. un. de Consang. & habet impedimentum impediens, etiam ad contrahendum cum quacumque alia. c. 4. 35. q. 2. Si vir cum uxoris propriæ consanguinea rem habeat, vel uxor, cum con-

sanguineo mariti, olim etiam mortuo conjugè, impedimentum impediens ad contrahendum novum matrimonium habebant. c. 5. 35. q. 2. Sed hoc impedimento per delictum ablato, sic peccans solum privatur jure petendi debitum conjugale. c. 1. c. 4. De eo, qui cognovit. Deniquè quicumque in incestu contumaciter perleverat excommunicari jubetur. c. 9. 35. q. 2. Proli ex quocumque commercio illegitimo nata debet parere, quando de eo constat, alimenta præstare, si habeat unde præstare valeat, cum non aliter inter ipsos sit pactum, cui standum est; arg. c. 85. de Reg. jur. in 6. quod si non possit parere ea præstare, mater ad hoc tenetur, & in ejus defectum avi, &c. Mater solum tenetur ad alimenta lactis triennio præstare infanti; arg. c. 5. De eo, qui duxit. L. 9. C. de Patr. postest. Si ipsa, vel ob infirmitatem, vel nobilitatem, vel ob patriæ consuetudinem nequeat sine decore lactare infantem, patris expensis debet nutrix conducì. Molin. de Justit. tr. 2. D. 168. ex n. 11. Si mulier de fornicatione cum alijs est suspensa debet ei juramentum purgationis iudici, ut patrem declaret, quod si de duobus confiteretur, alterum esse patrem, si uterque poterat matrimonium cum matre contrahere uterque ad alimenta pro suâ portione tenetur, si unus tantum poterat contrahere matrimonium, ille tantum tenetur, quia præsumitur, quod honestius, vel proli favorabilis est, scilicet, esse naturalem, non verò spurium.

192 Sacrilegium est, quando locus sacer violatur teminis effusione, & Ecclesia pollutur: de quo in tit. 40. lib. 3. Decret. vel quando persona Deo dicata per votum castitatis, vel Sacros Ordines peccatum carnale committit. Et quidem Clericus Monialem corrumpens privatur beneficio, & ad poenitentiam agendam in Monasterium detruditur depositus ab ordine. c. 6. c. 28. 27. q. 1. Similiter Monialis, quæ in sacrilegium consentit, vel debet detruði in arcibus Monasterium cum rebus suis, vel in perpetuum carcerem. c. 11. c. 25. c. 26. c. 30. 27. q. 1. Laicus verò corrumpens Monialem excommunicatur de Jure Canonico. c. 6. 27. q. 1. de Jure Civili plectitur poena capitali L. 5. de Episc. & Cler. Hodie tamen non applicantur, ut olim bona delinquentis Monasterio, in quo erat corrupta. Menoch. de Arbitr. cas. 389. n. 27. Farinac. & alij. Sacrilegium committunt

Religioso, vel Clerico in sacris constituto cum soluta in foro externo tantum, ut simplex fornicatio puniatur: in foro tamen poenitentiali debet hæc circumstantia aperiri, quia mutat speciem. Qui in Ecclesia existens desiderat concubium fornicarium, exercendum tamen extra Ecclesiam, vel si in Ecclesia videat foemina, quam concupiscat, vel turpiter aspiciat non committit sacrilegium, nec ea circumstantia est necessario in confessione aperienda, imò nec tactus impudici, & turpes in Ecclesia habiti, sine periculo tamen pollutionis, habent novam speciem sacrilegij, quia solum feminis effusio, est quæ violat locum sacrum, & facit sacrilegium. *Sanch. de Matrim. lib. 9. D. 15. ex n. 18.* Nec tempus sacrum variat speciem peccati carnalis; v. g. si quis rem habeat in die Veneris Sancto, vel alio. *Caram. Theolog. Regul. Circa prædicta crimina sic disponit nostra Regia. L. 7. tit. 2. lib. 8. R. C. Grave crimen es el incesto, el qual se comete con parienta hasta el quarto grado, ò con madre, ò con cuñada, ò con muger Religiosa profesã; y esto mismo es de la muger, que comete maldad con hombre de otra ley, y qualquier que lo cometiere, allende de las otras penas en Derecho establesidas, pierda la mitad de sus bienes para la nuestra Camara.* Hodie, quoad alias penas arbitrio Judicis puniuntur incestus. *Acceod. ibidem, n. 100.*

193 Peccatum contra naturam est triplex. Bestialitas, Sodomia, & Mollities. Hinc *Alexand. VII.* hanc propositionem damnavit, quæ est 24. *Mollities, sodomia, & bestialitas, sunt peccata ejusdem speciei infima, adeoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.* Bestialitas est coitus cum brutum. Nec est necesse exprimere in confessione cuius speciei sit brutum, v. g. canis, nam licet bruta inter se specie differant, peccatum cum ipsis ejusdem speciei est, quia eadem est turpitudine, quæ consilium in eo quod, coitus sit cum animali diversæ speciei. Hoc turpissimum crimen igne puniunt; & ipsa bestia comburitur, ne tantæ turpitudinis memoria apud homines existeret. Sic in lege veteri fiebat *Levit. 20. v. 15. cap. 4. 15. q. 1. ibi: Queritur quomodo sit reus pecus, cum sit irrationale, nec ullo modo legis capax. Pecora inde credendum est justis interfici, quia tali flagitio contaminata indignam refrigerant facti memoriam. L. fin. tit. 21. p. 7. ibi: E debent demas matar la bestia; para amorti-*

guar la remembranza del fecho. Nec est necessarium, ut dixi, in confessione exprimere speciem animalis, an sit canis, vel ovis: nec item an sit mas, vel foemina: nam quamvis differant in specie physica, vel in genere entis, non tamen in genere moris. *Poteslar. t. 1. p. 2. n. 21, 82.* Licet esse explicandum, an sit mas, vel foemina, & an in vase naturali, vel etiam præpollerè, teneant. *Alij cum Lacroix, L. 6. p. 2. n. 1083.* Concubitus cum Dæmone, vel incubo, vel succubo reducitur ad bestialitatem, cui peccato superadditur malitia contra Religionem, & præterea, etiam sodomia, adulterij, vel incestus, si affectu viri, vel mulieris sodomitico, adulterio, vel incestuoso quis coeat cum Dæmone, qui fortè sub specie foemina, vel viri appareat. *Lacroix, lib. 6. p. 2. n. 1084.*

194 Sodomia est coitus cum alio ejusdem speciei, non tamen servato debito, & naturali sexu; v. g. Si mas cum mare, vel foemina, cum foemina coeat, ut ait *Apost. ad Rom. 1. ex v. 26. c. 14. 32. p. 7.* Et tunc dicitur sodomia perfecta, imperfecta tamen est, quando mas coit cum foemina etiam propria uxore, non tamen servato debito vase, scilicet ad generationem apto, sed in alio; v. g. præpollerò coxendice, &c. & potest habere alias malitias adjunctas, ut incestus, adulterij, vel sacrilegij. Et quidem juxta *Lugo de Poenit. D. 16. n. 423.* Explicari debet poenitens, an fuerit agens, vel patiens, quod negat *Diana tom. 2. tr. 4. ref. 159. & p. 6. t. 6. ref. 36.* Laicus hujus criminis reus excommunicatur, & à fidelium communione excluditur, donec condignam egerit poenitentiam. c. 4. de Excessibus Prælat. & si conjugatus sit potest conjux innocens ab eo divertere, non secus, ac si esset adulter; *arg. c. 7. 32. q. 7.* etiam si sodomia imperfecta, vel bestialitas à conjuge commissâ sit. *D. Th. in 4. D. 35. q. un. art. 1.* Si mulier invitata cognoscatur sodomitice à suo conjuge, potest saltem ad tempus, scilicet donec vir emmendetur, divortium petere. *Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 4. n. 8.* licet *alijs cum D. Antonino* perpetuum divortium hoc casu concedant, debet in confessione explicari an talis conjunctio sit habita cum foemina in vase præpollerò, vel cum mare: quia leditur diversâ honestas, & an complex sit consanguineus, conjugatus, vel habens votum castitatis: quia diversæ species constituuntur. Non tamen, ut dixi est necesse

explicare, an quis sit agens, vel patiens, ut tenent *Dian. in Compend. V. Sodomia, cum pluribus, contra Tambur. Lug. Mend. & Lacroix. lib. 6. p. 2. num. 1080.* Si tamen patiens polluitur, hoc debet exprimere. Quando sodomia reservatur, intelligitur de perfecta, ac proinde de ea, quæ est inter duos masculos cum effusione feminis intra vas præpollerum: ac proinde non censetur reservata sodomia habita inter duas foeminas, nec viri cum foemina. In hac reservatione, non solum agens, sed & patiens comprehenditur, quamvis *Tamburin. & alijs* non extendant reservationem, quia odiosam, ad patientem, nisi in ea exprimitur. Complexus duorum masculorum, quorum unus incubet supra alium, sicut supra mulierem cum feminis effusione, etiam cum affectu ad indebitum sexum non est sodomia, juxta *Dian. Caram. Mastr. & alios*, sed mollities, ac proinde sufficit dicere: pollutus sum tactibus impudicis alterius masculi, & illum pollui feci: quia circumstantia incubandi non mutat speciem. *Mendo. V. Luxuria, n. 10. Poteslar. t. 1. p. 2. n. 2172.* sed contraria non videtur certius *Lacroix. L. 6. p. 2. n. 1082.* Si quis se polluat inter coxendices, brachia, seu alias partes foemina, quæ non fiat vas præpollerum, est tantum mollities, scilicet que dicere pollutus sum tactibus impudicis mulieris, contra aliquos.

195 Clericus sodomia beneficio privatus, & depositus ordine Clericali, debet in arcum Monasterium ad agendam poenitentiam detudi. Præterea, *S. Pius V. in Const. Horrendum, die 3. Septemb. ann. 1568.* decrevit, quod Clerici tale crimen exercentes omni Clericali privilegio, officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico privati, & degradati, per Judicem Ecclesiasticum brachio seculari tradantur poenae Laicorum poenitendi, debet tamen præcedere sententia condemnatoria, vel saltem criminis declaratoria, cum nemo in se ipsum poenam adeo acerbam exequi teneatur, nec aliter poenâ à *S. Pio V.* statuta incurrit, quam si solo suo sit consummata, equæ non semel, sed iterato, ut innuitur per verbum *exerere. Sum. de Cons. D. 31. c. 4. n. 21. Barb. in c. 4. de Excessibus Prælat. Azor. p. 3. L. 3. c. 19. q. 2.* Hec constitutio *Pii* non est ultra recepta, ut ex *Sum. Henriquez. D. in. M. v. & alijs, affect. Inrecess. tom. 1. c. 17. d. 2. c. 3. l. 10. n. 24. f. 195.* contra *Novar. Tom. II.*

& alios. In nostra Hispania ex speciali privilegio contra sodomitas procedunt Inquisitores Lusitanie, Valentie, Aragonie, & Cathalonie, non verò in alijs Provincijs. *Cesar Carena de Offic. Inquisit. p. 2. tit. 6. §. 16. n. 84.* Poena de Jure Civili in sodomitas statuta, præter infamiam, quam etiam ante accusationem, & condemnationem ipso jure incurrit, est poena mortis. *L. 31. C. ad Leg. Jul. de Adulter. ibi: Ubi Venus mutatur in alteram formam jubemus, insurgere Leges, armari jure gladio ultore, ut exquisitis poenis subdantur infames, qui sunt, vel qui futuri sunt rei.* Et sicut Sodomia, & alia Civitates, in quibus hoc nefandum delictum committebatur, & unde nomen Sodomia accepit igne de Coelo descendente combusta sunt. *Genesi. 19. ex v. 24.* Hodie hoc crimen committentes igne comburantur. In pluribus Regnis hoc delictum quando præcise attentatur, sed non consummatur, etiam si ad actum proximum perventum sit, non poena ordinaria, sed extraordinaria puniunt; *arg. L. 1. §. 2. ff. de Extraord. crim. Farin. Prax. crim. q. 148. n. 54. Clar. §. Sodomia, n. 8. Menoch. de Arbitr. cas. 286. n. 28.* In nostra tamen Hispania ob speciem detestacionem advertit tam horrendum, & nefandum crimen, conatus, etiam si sodomia non sit consummata morte ignis puniunt. *L. 1. tit. 21. lib. 8. R. C. ubi rationem assignat. Porque entre los otros pecados, y delitos, que ofenden à Dios nuestro Señor, è infaman la tierra, especialmente es el crimen cometido contra orden natural, contra el qual las Leyes se deben armar para el castigo de este nefando delito, no digno de nombrar, desfruidor de la orden natural, castigado por el Juicio Divino, por el qual la Nobleza se pierde, y el corazon se acorharda, y se engendran poca firmeza en la Fé, y es aborrecimiento en el acatamiento de Dios, y se indigna à dar al hombre pesilencia, y otros tormentos en la tierra, y nace del mucho oprobrio, y denuesto à las gentes, y tierra donde se consente, y es merecedor de mayores penas, que por obra se pueden dar, &c.* Mandamos, que qualquier persona, de qualquier estado, condition, prebeminencia, ò dignidad que sea, que cometiere el delito nefando contra natura, seyendo en el convencido por aquella manera de prueba, que segun Derecho, es bastante para probar el delito de bersegia; ò crimen lesa

Majestatis, que sea quemado en llamas de fuego: T mandamos a las nuestras Justicias de todos nuestros Reynos, y Señorios, que con toda diligencia bagan guardar, y executar lo de suso contenido; sobre lo qual les encargamos sus conciencias, y que sean obligados a dar quenta a Dios de todo lo que por ellos, o por su culpa, o negligencia quedare de castigar: allende de la otra pena, que por Nos se les mandare dar, y bagan juramento especial de lo cumplir asit, al tiempo que fueren recibidos en los Oficios. Latè ibidem Asev. Et alij. Et certè hæ Leges in toto suo rigore servantur, non solum in nostra Hispania, sed etiam eas vidi praticari in his Insulis ann. 1732. in quodam homine, cujus confessionem generalem excepi, illique asitri, usque ad supplicium, & post ejus mortem, ad Populum concionem feci. Quid ergo mirum, quod alia Nationes tot laudibus supra nubes extollant gentem Hispanam, eo quod hoc virium, tam acriter detestetur, & puniat. Audiamus Hieronym. *Basilicum in suis Decision. decis. 4. inf. f. 56. Illud hic reticendum non puto, quod inter alias dotes, ac virtutes, quibus Hispana Natio supra ceteras eminet, non infimum sibi locum vendicat, quod hoc crimen (sodomia) adeo apud omnes in odio, atque abominacione est, ut nihil detestabilius possit apud eos audiri: detestantur, averfantur, exhorrescunt. Beata, ac condigna gens, cujus imperio geminus Orbis deserviat. Ad probandum corpus delicti in hoc crimine solent Judices decernere inspectionem stuprati per Chirurgos faciendam.*

196 Mollities, seu pollutio est, quando vir, vel femina voluntariè se polluit per seminis effusionem: sed cum clam, & sine testibus fiat, raro, vel numquam punitur in foro externo. Si tamen in eo de tali delicto constaret, poena extraordinaria; v. g. relegationis, aut fustigationis puniretur. Grave enim peccatum est omnis pollutio voluntariè habita, ipsa natura, & Deo eam prohibentibus. *1. Cor. 6. v. 10. Hinc Innoc. XI. hanc absurdissimam propositionem, quæ est 49. damnavit. Mollities jure natura prohibita non est, unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.* Copula cum femina mortua, si affectus dirigitur ad ipsam ut erat viva, tunc erit eadem species peccati, quæ esset si ipsa esset viva, ac proinde erit, vel fornicatio, vel adulterium,

&c. at verò independentèr ab hoc affectu, erit mollities, seu pollutio etiam instrumentum inanimato, ut esset cum statua, nec instrumentum, quo quis se polluit, mutat speciem, consequenterque non est necessarium id in confessione exprimere: sed fat erit dicere, se habuisse pollutionem. *Caramuel, Dian. Tambur. Potest. t. 1. p. 2. n. 2184. Defillatio est fluxus humoris viscosi, quasi medij inter semen, & urinam, sine ingenti illa delectatione, quæ est in pollutione, si fiat cum carnis sensu, & commotione spirituum servientium generationi, aliquando est veniale, aliquando mortale illi cooperari, seu causam præbere, sicut in pollutione accidit. Si verò proveniat sine omni commotione sensus veneri, ut quandoque fit, de ea non magis, quam de sudore curandum est, ut dicit Cajetan. Tactus impudici sunt illi, qui de se ad Venerem ordinantur: tales sunt tactus partium inhonestarum, vel mamillarum, & cum ex se ad Venerem disponent, non excusantur à peccato mortali, nisi fortè gravissima causa talem tactum exigat. Tactus verò, qui fiunt ex jocositate, levitate, vel petulantia, etiam in parte nuda alieni corporis, sed tamen ejusdem sexus, vel super vestes alterius sexus, vel in animalibus, etiam ad genitalia, si absit periculum proximum consensus in delectationem venerem, si fortè inde oritur, peccatum erunt, sed ordinariè veniale tantum. Si tactus sint in parte honesta, vel proprii, vel alieni corporis, & non fiant malo fine, sed ex causa rationabili, vel naturali, vel juxta morem Patriæ, nullum erunt peccatum, etiam si commotiones turpes præter intentionem, & sine periculo consensus orientur. Hinc amplexus, compressiones mantuum, oscula non obscena, quæ fiunt benevolentie causa, vel juxta morem Patriæ, etiam si per accidens oriatur commotio, & delectatio venerem, dum in illam non datur consensus, non sunt peccata. At verò oscula, quæ directè intendunt delectationem venerem, etiam si nil ultra intendunt, sunt peccata gravia: ideo *Alex. VII. damnavit hanc propositionem, quæ est 40. Est probabili opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.* Erunt tamen venialia, si fiant ex joco, levitate,*

vanitate, petulantia, vel etiam ex sensuualitate, prout hæc dicit, non delectationem venerem, sed naturalem affectum. Tactus pudici in partibus honestis liciti sunt sponit, si tantum delectationem sensitivam intendunt: secus si venerem, numquam tamen ipsis licent tactus impudici. Conjugibus tamen licet, se tactibus ad copulam excitare. Si tamen alio fine; v. g. causa voluptatis habeantur, sunt peccata venialia, siquidem à matrimonio cohonestantur, & defectus finis debiti non est mortalis. Si tamen adit pollutionis periculum, erunt mortalia, quia & ipsis illicita est pollutio. Aspectus objecti valde turpis, qui per se graviter ad libidinem provocaret quemlibet; v. g. partis inhonestæ alieni corporis, præsertim alterius sexus, etiam si delectatio non intendatur directè, erunt peccata gravia. Si verò ex justa, gravi, & sufficienti causa, vel utilitatis, vel necessitatis, talis aspectus poneretur, etiam si graviter ad commotionem carnalem provocaret, si periculum consensus abesset, nulla esset culpa, vel saltem non esset mortalis, si fortè causa non esset plenè sufficiens, vel aliqua negligentia in reprimendo consensus daretur. Similiter nulla invenitur culpa in aspectu rerum de se non inhonestarum, etiam si præter intentionem turpis oriatur motus, dum tamen periculum absit consensus. Aspectus mulieris pulchra cum sola complacentia de ejus pulchritudine ex se non est peccatum, nisi ad malum finem ordinetur, quia pulchritudo est donum Dei naturale. *Cajetan. lib. 1. opuscul. 14. q. 3. Sayro, Navar. Trullen. in Dec. L. 6. c. 1. & alij.* Quando verò tales aspectus ponuntur sine animo venerem absque justa causa, sed ex levitate, vel curiositate tantum, & sunt tales, qui per se pollunt, vel solent excitare motus leves, si periculum consensus in delectationem inde subortam absit, erunt peccata venialia: uti sunt aspectus comixtionis animalium, vel proprii corporis, vel etiam foeminarum in partibus non inhonestis. Lectio rerum obscenarum, cantiones inhonestæ, gestus, litteræ, dona amatoria, & verba turpia sunt peccata gravia, si animo impuro fiant, & cum delectatione turpi intenta directè, vel admitta deliberatè, vel cum gravi scandalo. Si ex vanitate fiant, erunt culpe veniales. Chorea secundum se sunt actus lætitiæ, non libidinis; sed possunt esse venialiter peccaminosæ propter verba amorosa, gestus, petulantiam, vel vani-

tatem; imò & gravièr peccaminosæ erunt, si ex intentione, se, vel alios provocandi ad libidinem, vel cum tactibus impuris fiant. Et de hujusmodi choreis intelliguntur Sancti Patres, qui eas condemnant.

197 Grave sanè peccatum est ponere actiones, vel cogitationes practicas, quæ influunt, & provocant vehementer ad commotionem, vel delectationem venerem, aut pollutionem, ad quam per se, & sua natura tendunt, quamvis absit periculum consensus in delectationem, vel pollutionem, quæ secutura prævidetur. Sic grave peccatum est osculum lascivum, aspectus, vel tactus valde impudicus, vel nudus, cogitatio practica vehemens, &c. excusantur tamen à peccato hæ actiones, si deficiente periculo consensus daretur urgens necessitas eas exercendi. Veniale tantum peccatum erit ponere actiones, etiam quæ pertinent ad genus luxuriæ, si tantum leviter influant in commotionem carnalem, & pollutionem. Similiter tantum veniale erit in genere luxuriæ ponere actiones de se illicitas, etiam mortaliter, non pertinentes ad luxuriam, si absit periculum consensus, licet inde prævidetur commotio carnalis, seu pollutio; v. g. edere calida, vel bibere vinum, etiam usque ad ebrietatem, cum prævisione pollutionis. Nullum autem erit peccatum ponere actiones de se bonas, vel saltem indifferentes; suadente aliqua necessitate, utilitate, vel etiam aliqua naturæ convenientia, quamvis prævidetur secutura commotio, delectatio, vel etiam pollutio, si absit periculum consensus in illam; v. g. audiri confessiones de rebus obscenis, stande re casibus conscientia, loqui caute cum foemina ob aliquam necessitatem, vel utilitatem: equitare, cubare supinum, tangere proprium corpus, bibere, ac edere temperatè, & alia hujusmodi. Ac proinde nullum committetur peccatum, etiam si timeatur pollutio, si quis fricet, vel scalpat verenda, ad abigendum molestissimum pruritus, non venerem ad tollendam immundiciam, & foetorem ex scabie, imperigine, vel ex languine, vel sanguine menstruo, vel aliunde proveniente: quia illæ actiones ex se licitæ sunt, vel necessariæ, ut applicatio medicamenti ad illas partes male habentes, & per accidens est, sequi pollutionem. Item potest Chirurgus causa medicinæ adhibendæ aspicerè, & atrectare non solum verenda alterius viri, sed etiam

& foeminae. *Sanch. de Matrim. l. 9. D. 45. n. 6.* qui insuper dicit, quod licet talis se exponit periculo contentiendi firmiter proponens, non contenturum, quia cum necessitate compulsus in illud periculum se conjicit, merito de Divina misericordia majus auxilium potest sperare. Vid. *Sanch. de Matr. lib. 9. D. 17. & D. 45. & 46. Torrecill. tom. 2. tr. 3. praecept. 6. scilicet. 9. num. 75. & 88. f. 591. Joan. Sanch. in Select. D. 21. praecipue n. 29.* ubi plures citat. *Lacr. lib. 3. p. 1. ex n. 920. facit D. Thom. in 4. D. 34. q. 1. art. 2. ad 5. ibi: Tunc medicinaliter aliquo instrumento possit claustra pudoris frangere, nec esset hoc contra matrimonium, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamentum.* At vero nostra Catholica Regina Isabella, pudicitiae exemplar, cum morbum secretum contaxisset, maluit mori, quam à Chirurgo curari, cum pudoris detrimento, quod sane licuit ipsi, vel alijs foeminis, etiam ignobilibus licet, etiam si aliter non possint curari: nam mors tunc sequitur praeter intentionem. *Less. de Just. l. 4. c. 3. dub. 8. n. 60. Sanch. Caranuel, & alijs* nam molestissimum est foeminae pudicam nudam coram viro apparere. Sic de Nymphis foras Diana, quando visae fuerunt ab Aetone loquitur Poeta: *Sicut erant nuda, viso sua pectora Nympha percussere, viro, subitisque ululatus omne implevere nemus.* Pollutio in somnis habita est mortalis, si ante directè, vel formaliter est procurata, & causa non est retractata, vel si post somnum placuit, vel approbata est propter delectationem venerem, quia tunc fati voluntaria est, ut sit peccatum: secus est, si omnino est involuntaria. Ob finem honestum; v. g. sanitatis, vel tranquillitatis animi, vel minuendae tentationis licitum est simpli affectu optare naturae exonerationem, dummodo illud desiderium non influat efficaciter in pollutionem. Similiter, licet de ea gaudere via naturali, & sine peccato habita, cum illius desiderij, & gaudij objectum non sit malum, melius tamen est ab his desiderijs abstinere, cum raro careant periculo. Denique plures DD. hanc regulam in hac materia designant: scilicet, pollutionem in causa volitam, tantum esse peccatum, quantum est ipsa, ita ut si causa peccati mortale sit, peccatum iridem mortale erit ipsa pollutio, si sit veniale, venialis, & ipsa erit, quod si causa nullum sit peccatum, nec ipsa peccatum erit, dum tamen

semper periculum consensus absit. Nec tenetur quis impedire pollutionem sponte sua venientem, nec reprimere jam coeptam v. g. in somno dummodo absit periculum consensus in voluptatem, nec eam voluntarie promoveat, sed potest sanitatis causa sinere, ut natura se exoneret, quia hoc non est procurare pollutionem, sed pari, ut effluat, quod aliis corruptum laederet sanitatem. Expediunt tamen munire se cruce, & sine alio tactu, quietis manibus, Deum rogare, ne permittat lapsum in delectationem. Delectatio ergo in genere est simplex complacentia in aliquo objecto. Delectatio venerea carnalis, seu turpis est, quae percipitur circa partes genitales per feminis commotionem, vel spirituum deservientium generationi, seu quia commoventur partes corporis obscenae, vel factem spiritus genitales circa illas, ut deducitur ex *Galeno, lib. 14. de Usu partium, cap. 6. & 10.* Haec aliquando dicitur *sententia, imò & sensibilibus, vel sensitiva*, sed vere in alio sensu sumitur delectatio *sensibilibus*: haec enim percipitur sine ulla commotione circa partes genitales, sed tantum ex proportione, seu connaturalitate quam res habet cum organo alicujus sensus qualis est delectatio, quae percipitur ex auditione musicae, visu picturae, odoratu floris, gustu sacchari, vel tactu holerici, vel rei mollis, vel felis blandae. Aliquando haec delectatio, etiam dicitur *sensualis* in bono sensu, sicut etiam aliquando *sensibilis* in malo sensu sumitur pro venerea. Delectatio *morosa* est delectatio deliberata de actu turpi, quae praecipue consumatur inveniuntur: à desiderio differt: quippe desiderium est voluntas efficacis ad copulam, vel actum externum tendens. Delectatio vero sinit tantum in cogitatione interna, quin transeat ad volendum exequi id, de quo delectatur. Dicitur *morosa*, non à mora temporis, siquidem in instanti potest consummari, sed ex mora deliberationis, & advertentiae sufficientis, ut sit peccatum. Quod si quis non plene advertat ad malitiam cogitationis turpis, nec plene consentiat, non erit delectatio morosa. Omnis delectatio morosa est peccatum mortale: nam ut Christus Dominus apud *Martin. 5. v. 28.* dicit: *Omnia qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mactus est eam in corde suo.* Nec in re venerea datur paritas materiae, quando delectatio est plene deliberata, & illa sententia est probata à *Clem. VIII. & Paul. V.* & pro-

nostra Societate N. Gen. Claudius Aquaviva die 24. April. 1612. sic decrevit: *In virtute sanctae obedientiae, & sub pena excommunicationis, &c. praecipitur, ne quis in Societate publicè, vel privatim, non modo, ut veram, & probabilem, sed ne ut tolerabilem quidem, ulla ratione doceat, opinionem eorum, qui tradunt in re venerea exiguum aliquam delectationem, deliberatè quaesitam, propter levitatem materiae excusari à mortali, aut placere sibi significet, aut secundum illam consilium cuiquam det.* *Lacr. l. 3. p. 1. ex num. 910.* sed adhuc latè propugnat *Torrecill. t. 2. tr. 3. praecept. 6. scilicet. 1. conclus. 1. f. 514.* dari talem materiae parvitatem. Et quavis in tactibus impudicis, in oculis illicitis, & in desiderio, & gaudio copulae illicitae debeat explicari circumstantia personae tactae, vel desideratae, quia mutat speciem, & contrahitur peccatum adulterij, sacrilegij, &c. at verò in delectatione morosa, quae praecipue sinit, & consummatur in cogitatione interna, quin tendat in circumstantiam personae, non est necessarium explicare circumstantiam: sufficienterque dicere: *Delectatus sum de copula illicita, illam cogitando, non desiderando.* Alij vero dicunt, circumstantiam personae, de qua quis delectatur, mutare speciem, ac proinde esse in confessione explicandam. Qui verò ligatus est voto castitatis, hoc debet exprimere, si morose delectetur: item debet addi, si delectatio morosa sit circa copulam sodomiticam, quia talis copula est extra genus copulae naturalis.

198 Ut cognoscamus quando deitur peccatum grave in his motibus internis liber transcribere optimum. *Text. in c. 2. D. 6. ibi: Sed persudandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, vel quod majus est peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet, suggestione, delectatione, consensu.* Suggestio quippe fit per Diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum: quia & primo culpam Serpens suggestit, Eva velut caro delectata est, Adam velut spiritus consentit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem, delectationem, & consensum iudex sit animus praesidens. Cura enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnino perpetratum non est: cum verò caro delectari coeperit, tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ad consensum ex deliberatione descendit, nunc pec-

catum cognoscatur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et saepe contingit, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cum caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquomodo ligatur in virtus, ut ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligat ut se vehementer ingemiscat. Verè, & ille caelestis exercitus praecipuus miles gemit dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis.* Si autem captivus erant inimici repugnabat, quapropter, & captivus erat, & repugnabat: igitur legi mentis eius lex, quae in membris est, repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est, ut ita dixerim, captivus, & liber, liber ex iustitia, quam diligit, captivus ex delectatione, quam portat in virtus. Facit illud carmen quod solent dicere, Hispani: *El sentir no es consentir—ni el pensar mal es querer—consentimiento ba de haver—junto con el advertir—no peço yo en admitir pensamiento, que no advierto—y si advierto, y despierto—est y, y no asiento al mal: de que no hay culpa mortal—puedo estar seguro, y cierto.* Hinc est, quod non erit peccatum mortale, quamvis objectum circa quod delectatio haberetur, graviter illicitum sit, nisi accedat consensus perfectus, praevia advertentia, seu cognitione malitiae, & plena deliberatione; sed erit veniale ex actus imperfectione: quia desit plena advertentia, vel deliberatio: vel quia forte deitur negligentia in resistendo. Si post advertentiam, quis se habeat negativè, nec positive resistat, nec consentiat positive, si motus, & delectatio sit vehemens, & summa peccabit mortaliter, saltem ille, qui veneris est assuetus ob periculum consensus. Ille verò, qui timorata conscientiae est, tantum venialiter peccabit. Ut si curiosè studeat Artu Medicæ, vel Anatomicae, cui displicet delectatio, & si non reprimat positive, vel celando, *Less. l. 4. de Just. cap. 3. n. 113.* Imò nullum est peccatum se habere permittit, si probabiliter quis timeat, ne magis augetur tentatio positive resistendo, ut laepe accidit, si jam conatus est resistere, & nihil profecit juxta illud: *Quin etiam accendat vitia, irritesque vetando.* *Lacr.*

Lacr. L. 5. n. 110. Idem dicit, si nimis molestum foret continuo positive resistere: quod utique esset, quando diu tentatio durat, vel si ideo esset necessarium omittere actionem aliquam honestam, v. g. studium, confessionis auditionem, &c. maxime, si opus agendum esset natura sua talis concupiscentia excitativum: nam tunc non teneretur quis illud omittere propter concupiscentiam suborituram. *Sanch. Suar. Taner. & alij apud Lacroix, L. 4. n. 110. & seqq.* ubi videri oportet.

199 Sed quia ejusmodi motus, & delectationes nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu suis consueverunt hospitiis exhibere. Ut de Judæis dicitur in c. 13. de Judæis. Ideo castitatis amator non solum culpam, sed etiam ejus umbram in hac materia perhorrescere debet: ac proinde cum vehementer urgeat tentatio non debet eam gestu facili, nec vocis strepitu; nec distorsione vultus repellere, sed corde ad Deum, B. Virginem, & Sanctos erecto clamare humiliter debet dicendo: *Domine*

ne vim patior: Deus adjuva me: Et ne non inducas in tentationem: ne permittas, ne separari à te. Conspice timore tuo carnes meas: in te Domine speravi, non confundar in eternum. Et simul ad B. Virginem se convertendo dicat. *Virgo singularis, inter omnes mitis, non culpis soluta, mitis fac, & castos. Sub tuum presidium, &c. Memorare ò piissima Virgo, non esse auditum à seculo, quemquam ad tua currentem presidia, tua implorantem suffragia esse derelictum. Ego tali animatus confidentia, ad te Virgo Virginum ad te curro, ad te venio, coram te genem precator assisto, noli Mater Verbi verba mea despiciere, sed audi propitia, & exaudi.* Debetque imaginationem ad alia divertere, aliquam occupationem suscipere, ut otium, quod est harum cogitationum infelix sentina, fecundissimumque Seminarium, avertatur; imò, & oportet, & aliqua maceratione quasi fræno indomitum carnis equum cohibere. Denique optimum remedium est occasiones vitare. *Contra libidinis impetus, ait Augustinus, apprehende fugam si vis obtinere victoriam.* Ita omnes Sancti Patres, quin & etiam Ethnici clamant.

*Dùm licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine, siste pedem,
Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras,
Sed propera, nec te venturas differ in horas.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Interea tacita serpunt in viscera flamma,
Et mala radices altius arbor agit.
Dura aliquis præcepta vocet mea, dura fatemur.
Ecce: sed ut valeas, multa dolenda feres.
Ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignem,
Arida nec sitiens ora lavabis aqua.
Ut valeas animo, quidquam tolerare negabis?
At pretium pars hac corpore majus habet.*

Sanè in hanc materia nulla cautela est nimia, præcipue ei, qui in utriusque Indiæ Regnis residet: Nam & hunc innata libido

stimulat, pronumque genus Regionibus istis in venerem est: flagrat vitio gentisque, suo quo,

TIT. XVII.

De Raptoribus, Incendiarijs,
& violatoribus Eccle-
siarum.

200 **I**NTER Raptores, de quibus in præsentia, alij sunt, qui mulieres rapiunt: alij, qui res, & bona furripiant. Et quidem mulieres rapiunt, vel causa libidinis, vel matrimonij, & eorum delictum dicitur raptus, qui inter impedimenta matrimonij dirimentia numeratur: & de tali impedimento egimus in tit. de Spons. & Matr. & potest definiti sic: *Est violenta abductio mulieris honeste cujuscunque status sit: vel etiam masculi, de loco in locum moraliter diversum causa exercendi libidinem, vel etiam contrahendi conjugium.* L. un. C. de Rapt. Virg. L. 1. tit. 20. p. 7. Hinc est, quod si mulier rapta sit vitæ inhonestæ; v. g. publica meretrix, & quidem soluta, non committitur raptus: nam hic requirit violentiam, & publica meretrix non præsumitur violentiam pati: potest tamen fieri raptus consentiente puella, si fiat, in vitis ejus parentibus, & causa libidinis exercendæ, & quamvis copula postea non sequatur cum rapta, adhuc crimen raptus committitur, si abducatur de loco in locum moraliter diversum. Quod si de uno cubiculo ad aliud, vel de via publica per aliquot passus abducatur, non raptus, sed stuprum erit, quoad poenas incurrendas. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 12. n. 20.* Raptus poena mortis punitur: imò si in raptu deprehendebatur raptor à cognatis puella poterat impunè occidi. L. un. C. de Rapt. Virg. In nostra Hispania rapiens viduam honestam, aut Virginitatem, aut nuptam, aut Religiosam: imò & propriam sponfam de futuro poena quidem mortis plectitur, quam etiam incurrunt scienter auxilium præstantes: quod si rapta erat Monialis, etiam bona rapientis applicantur Monasterio unde raptor eam extraxit. Rapiens autem aliam à prædictis punitur arbitrio Judicis juxta temporis, loci, & personarum circumstantias. L. fin. tit. 20. p. 7. & ibid. Greg. Lop. Si raptus in eremo committatur poena sagittæ punitur: nam pertinet ad Judices, quos dicimus de la Hermandad. L. 2. tit. 13. lib. 8. R. C. quæ poenæ locum

habent in solo conatu ad actus externos deducto, etiam si raptus non perficiatur. L. 2. tit. 13. p. 7. Gonz. in C. fin. h. t. num. 5.

201 Alij sunt raptores rerum: & eorum delictum dicitur rapina, quæ latè accepta significat quancunque usurpationem illicitam. c. 10. 14. q. 4. Sed proprie accepta sic definitur: *Est ablatio injusta rei aliena mobiliis, aut se moventis per vim facta.* L. 1. C. de Vi honor. rapt. L. 1. tit. 13. p. 7. ibi: *Rapina est latè tanto quere decir en romance, como robo, que los omes facen en las cosas ajenas, que son muebles.* Dicitur 1. ablatio: hinc, qui nihil aufert, licet alteri damnum in bonis inferat ea destruyendo, non committit rapinam. 2. *Injusta*: nam si quis auctoritate legitimi Magistratus, vel in bello justo, vel in necessitate extrema rem capiat alienam, etiam violentè, cum non auferat injuste, rapinam non committit. 3. *Rei*: nam qui mulierem honestam libidinis causa abducit, non rapinam, sed raptum committit. Similiter, qui personam liberam, vel servam, ex alia causâ furantur, talesque personas vendunt, vel fugere à suis parentibus, vel Dominis suadent, plagium, non rapinam committunt. 4. *Aliena*: in rapina enim duplex inferitur injuria: nam res propria alicui aufertur, & aufertur violentè. Hinc, qui rem apud alium consistentem violentè aufert, si in ea dominium habeat, illud amittit; si non habet dominium, rem, & ejus æstimationem tenetur præstare. §. 1. Inst. de Vi honor. raptor. L. 7. C. Undè vi, quia nulli licet propria auctoritate jus sibi dicere, & rem, etiam propriam, usurpare spretis juris ordine, & auctoritate publica: nam ex hoc publica pax, & tranquillitas turbaretur. L. 176. ff. de Reg. jur. Molin. de Just. tr. 2. D. 683. n. 3. Gonz. in c. 2. b. t. 5. *Mobilis, aut se moventis*, sive talis res sit pecunia, vel vestis, vel alia, magni, vel parvi pretij: nam in rapina, non tam noxa, quam violatio publicæ securitatis attenditur. Nec sufficit, res ablatas suo domino restituisse: nam jam, est violata publica securitas. Qui alium à suo prædio dejicit, non rapinam committit, cum res sit immobilis, sed invasionem, daturque contra ipsum, non actio vi bonorum raptorum, sed interdictum: *Undè vi, vel conductio tristicaria*, vel judicium publicum Legis Juliae. L. 1. C. Vi honor. raptor. L. 1. §. 3. ff. de Vi, & vi armat. Gonz. in c. 2. h. t. n. 10. 6. *Per vim facta* per